

אדמו"ר ר' מאיר יחיאל הלוי (הלשטוק) מאוסטרובצה

בכל סעודת ראש חודש ובכל סעודת מלווה-מלכה; וכאן לא היה אפילו עשיר אחד ל"רפואה", ולא היו ביניהם צעירים כלל. בניהם וחתניהם של אלה יצאו להם למקומות אחרים.

אע"פ שלא היה בחסידות האוסטרובצאית כדי למשוך את לבם של אנשים מן החוץ, מכל מקום הודו כולם פה אחד שהרבי מאוסטרובצה הוא קדוש-עליון, מלאך-אלהים.

שאלתי פעם אחת את אחד מחסידי גור שחזר מנסיעה לרבו, למה לך לכתת את רגליך ת"ק פרסה, בה בשעה שנמצא בעירך איש אלהים קדוש שאתה יכול להתאבק בעפר רגליו?

ענה לי האיש: עד שהקשית קושיה זו, היה לך להקשות חמורה מזו, הלא לית אתר פנוי מניה, והקב"ה קרוב אלינו בכל רגע ובכל מקום; מפני מה צריך לנסוע אל הרבי כל עיקר? אלא, חייב אדם לעשות לו רב. ואין כל התינוקות הולכים לחדר אחד. יש מלמדי דרדקי, ויש ראשי ישיבה המלמדים בעלי הוראה. הרבי שלי אוכל ושותה וישן כבן אדם; וכל מעשיו הם לשם שמים. וכאן... אינני יודע. אצלנו מערימים על היצר הרע ומשתפים אותו לעבודת ה', ועובדים את הקב"ה בשני יצרים. וכאן מתקיפים עליו, ונאבקים עמו

רבי וצוק"ל, ר' מאיר יחיאל, נולד בעירה הקטנה סקרבין בסביבת סקרוביץ באוסט-רובצה, והיה מרא דאתרא, ורבים של כמה אלפי חסידים שהיו דבוקים בו, וממלאים את ביתו.

חסידי הרבי מאוסטרובצה לא היו בעלי ההשפעה שבעיירותיהם. הם היו סוג מיוחד של תלמידי חכמים עניים, שהיו נכנסים אל ה"שטיבל" שלהם בחשאי, ויוצאים משם בחשאי, מתפללים בלחש, ומכונסים אל תוך תוכם. עיקר עבודתם היה קביעת עתים לתורה. לא היו מבלים את זמנם בסיפורי מעשיות של צדיקים או בשיתות של חסידים, ולא נהגו לקיים "שינה בשבת", אלא היו מתאספים ב"שטיבל" מיד אחרי סעודת הצהרים, יושבים ועוסקים בתורה עד זמן מנחה; ובערבי החורף הארוכים היו מאחרים לשבת עד שכלתה רגל מן השוק. לא התחכחו זה עם זה בהלכה, משום שהקב"ה לא נתן לנו תורה להתגנדר בה, אלא ללמוד תורה לשמה.

כמין מתיצה היתה מבדילה בינם ובין שאר חסידי העיר, שהיו משמיעים קולם בענייני צבור, מחזים דעתם בקהלה, ומקנטים רים אלה את אלה, או את השו"בים שלא היו מאנשי שלומם.

עובדא היא, שבכל "שטיבל" היו עשירים אחדים, תקיפים בדעתם, ושכבה של צעירים, שהיו ממלאים את העיירה זמרה וריקוד

השבועות. מי שלא בא להראות אצל הרב בחג זה, וודאי שאסון קרה לו. וכשנדרשו כמה אלפים בני אדם אל תוך בית מדרשו של הרבי, נשברו השמשות שבחלונות. וכבר ידע הזגג את חובתו. באסרו חג אחרי הצהריים, היה הזגג בא בכליו, ומתקן מה שצריך תיקון.

בפעם ההיא לא בא הזגג. הסבה היתה, שבאותו אסרו-חג שיבר ברד כבד את כל החלונות שבכפר „דנקוב“, כתחום שבת מן העיר. ומכיוון שידע יחזקאל הזגג, שעבודתו אצל הרבי לא תילקח ממנו, יצא לו לדנקוב. ובבית מדרשו של הרבי היו רוחות באות ומנשבות, מפזרות את דפי הספרים הקרויים, ומנפנפות בפרוכת ארון הקודש. השנה גשומה היתה, והקיץ קריר. וגם בחדרו של הרבי היתה שמשה אחת חסרה. והוא היה רגיש מאוד לקור. רגיל היה להתעטף בפרוזה אפילו בימות הקיץ. והבחורים סתמו את הפרצה בגמרא, והרבי הקפיד.

ביום השלישי, בא הזגג בשעה שהרבי היה לבוש ועומד לצאת. גער בו הרבי ואמר: לא הייתי צריך לצפות לך, יש זגגים אחרים בעיר. ויצא מן הבית. הזגג, איש עני ונדכה, פנה אל הכותל והתחיל בוכה. הרבי לא ראה אותו כשהוא בוכה.

אחר תפלת מנחה ומעריב, כשהרבי התכונן לאכול את ארוחתו שהיה אוכל רק פעם אחת ליום, נשמע רעם מפוצץ עולם ומלואו. הרבי ברח בלחש ואמר, טוב שתיקנו את החלונות. היה שם בחור אחד, פטפטן. הזכיר הבחור שיחזקאל הזגג בכה אחרי שגער בו הרבי.

הרבי נבהל — מה? ! בכה? ! הוא אינו רוצה לאכול עכשו. הוא ילך אל ביתו של הזגג כדי לפייסו. התחכם השמש ואמר: זה עכשו יצא מכאן. הוא בודאי אוכל ארוחת הערב עכשו, וכשיראה את הרבי על פתח ביתו בגשם שכזה, נשמתו תצא

פנים אל פנים, כיעקב על מעבר יבוק, ואין בי כוח לחסידות שכזאת.

הרבי היה יחיד בדורו בגאונותו, בהתנהגותו, גם בגישה שלו להלכה וליהדות, והעיקר, באווירה שיצר מסביב לו.

האיש הזה לא קיבל השפעה משום בן אדם. מוצאו היה כידוע ממשוטי העם. אביו גחתום עני היה. ובלי סיוע של זכות אבות, היה עליו לחתור בעצמו דרך משלו בים התלמוד ובים של ספרי מוסר, חסידות וקבלה.

מעצם טבעו לא היה האיש מקבל השפעה, אלא משפיע, לא שהיה מבטל את דעתם של אחרים, אדרבא, אפילו לקטן שבתלמידיו, היה הרבי מאזין ומקשיב באורך רוח שאין כמוהו. זכורה לי עובדה אחת בשעתא דבדיחא דעתיה. ישוב היה על הספה הבלויה שלו בחדרו המיוחד, ואנחנו מקיפים אותו מכל צד במעומד, והוא דרש לפנינו בסוגיה של קניין קרקעות. נכנס אדם אחד (הדלת היתה תמיד פתוחה, וכל מי שרוצה להכנס, יכנס). רצה האיש להראות את חריפותו בתורה, ופלט: „קרקע נקנית במשיכה“. אנחנו צחקנו; והרבי הסתכל בפני האיש ואמר: נגעת בדבר חשוב. עציץ נקוב מה דינו? זהו קרקע לכל דבר, נקנה במשיכה או לא? ובו ברגע התחיל הרבי בונה עולמות ומחריבן, זוקף סולמות על גבי סולמות, ובונה מגדלי פלפול תלויים בשער, רה, וחיוכו של הרבי חיוך של קונדס, מטפס ועולה במהירות הבזק; והכול כדי שלא לבייש.

זהירותו במצוות שבין אדם לחבירו לא ידעה כל גבול. אזכיר לדוגמא מעשה שהיה. נוהג היה שלא להחליף אומן באומן אחר. היו לו חייט, סנדלר, בעל עגלה וגם זגג קבועים. אחרי חג השבועות היתה תמיד עבודה בשביל הזגג. החסידים האוסטרובצאים היו נוהגים לבקר אצל הרבי דווקא בחג

שידע לגמור פרשיותיו עם הצבור. והקב"ה הפלה אתו חסדיו, וגילה את עיניו להביט נפלאות בתורת ה', אע"פ שאינו כדאי והגון לכך.

הוא היה אומר: „אל תבואני רגל גאוה". רגל גאוה מהי? מדרכו של אדם להתבייש כשנותנים לו מתנה בשעה שאינו ראוי לכך. אבל אחרי שנותנים לו וחוזרים ונותנים לו, המתנות געשות לו כהרגל, ולא די שאינו מתבייש בהן אלא מתגאה בהן, כאלו מעשיו גרמו לו. נמצא שההרגל מביא לידי גאוה. וזה שהתפלל דוד מלכא משיחא שלוקח מאחרי הצאן להיות נגיד לעם ישראל. יהי רצון שלא אתרגל למתנותיו של הקב"ה, ואנצל מגאוה. ואם דוד מלך ישראל כך, אדם פשוט על אחת כמה וכמה. והוא היה אומר: מן היום שעמדתי על דעתי נלחמתי בתאוה זו, ולא נצחתיה, והיה רגיל לספר לנו על מאורעות בחייו שהמיטו עליו נסיונות קשים:

— כבן שש עשרה הייתי, והפצירו בי חסידים אחדים שאסע אתם, אל הרבי מגור' דזשיצק. הימים היו ימי משבר בגשמתי. הטבעתי את כל מאוויי בגמרא. עשיתי לילות כימים להגות בתורה, ולא הפסקתי אפילו לרגע. אולם בתוך לבי ידעתי, שחכמתי קודמת ליראת חטאי, שהשקלא וטריא היו מבלבלות את תפלתי באמצע שמונה עשרה, ולבי נוקפני, שמא לא תתקיים התורה ביד. וחשקתי מאד ליסע לרבי, כדי שיחזקני ביראת ה', ויראתי מפני ביטול תורה. שמא עצת היצר היא לבטלני מדברי תורה. וכשבאו אלי האנשים הללו, יראים ושלמים וחסידים אמת, ראיתי בזה רצוני של מקום, והסכמתי לנסוע, ופרסומי הלך לפני. גם הפרסום המשונה הזה מעשה שטן היה. באו אלי אנשים, שקטנם עבה ממתני, כדי לשוחח אתי, ובטלו את זמני. ואני לא

מפחד, וטענותיו יסתתמו. מוטב שיאכל הרבי את ארוחתו עכשו ויפייסנו אחר כך. — לא, לא אוכל, אמתין כחצי שעה ואסור אליו. בו ברגע רצו שני בחורים בגשם סוחף אל ביתו של יחזקאל, וסחבו אותו ממש באזניו אל בית הרבי.

הרבי: — בבקשה ממך, סלח לי. אני גרמתי לך צער שלא בכונה. נחפו הייתי לצאת ופי הכשילני. יחזקאל הוריד את ראשו, מלמל בשפתיו, ולא שמענו מה שהוא אומר.

— ובכן, אמור להרבי בפרוש, שאתה סולח לו בלב שלם, דחף בו ר' יהושע'לע השמש. והלה פתח את פיו: אני מצדי הייתי סולח, אבל אשתי התרתה בי שלא לסלוח עד שהרב יביא לי ישועה מן השמים. אמר הרבי: הלואי ויכולתי. אמר הזג: הצדיק יכול, אם רוצה הוא. אמר הרבי: הגע בעצמך! כיצד צדיק אני? המשער אתה, שצדיק ילבין פני יהודי כשר על לא דבר?! אמר הזג: אינני יודע. ירא אני את אשתי.

ר' יהושע'לה השמש, זקן כבן שמונים, ודיין אחד מעיירה סמוכה שנמצא בו בערב בבית הרבי על פי מקרה, נכנסו שניהם אל האשה הנ"ל, ודברו על לבה עד חצות הלילה, עד שפייסו אותה. והביאו את הבשר רה אל הרבי, שהסכימה לסלוח בתנאי, שהרבי יבטיחנה שלא תענש על שהפצירה בתחלה.

כל ימי חייו לא פסק הרבי מלתמוה על הנס הגדול שדבריו נשמעים. פעמים שמח שהכול שומעים לו, ויש בידו להרחיק את האדם מן העבירה, ולפעמים חשש על האחריות המוטלת עליו, כעל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה. הוא לא הסיח מדעתו את העובדא שאביו נחתום פשוט היה, עובד עבודת פרך כל הלילה, ומגמגם בתפיליו כעלות השחר, ובכל משפחתו לא היה אחד,

ידעתי כיצד להיפטר מהם, ויראתי שמא ^{הוא} אפגע בכבוד גדולים ממני. קבלתי על עצמי שלא לדבר עם שום איש בדברי תורה בכל ימי היותי בגרוד ושיצק, כדי שלא להוסיף על הפרסום שגדור בעדי מכל צד, ושלא להתבשם מארסה של הגאווה. כשבאתי לשם הקיפוני כל בחורי בית המדרש, ולכל אחד יש לו מה לשאול. הקשבתי רב קשב לשאלותיהם, ולא פתחתי פה כאלם שעה ארוכה. אחרי כן ראיתי את האנשים שהביאו אותי לשם, והם שרויים בצער גדול, מפני שהפליאו בתהלתי, כלומר, מביאים הם לגרודושיצק בחור שהוא כך וכך, וכאן נראים כבדאים. נמלכתי בדעתי אם יש לי רשות לגרום צער לאנשים הללו. פתאום, כמעט שלא ברשותי, רמזה להם ידי, והם קפצו ממקומם אצל השלחנות, וצבאו עלי לגזול ממני את כתר התורה שחבשו לראשי אנשים תמימי דעה.

סגרתי את עיני לתפלה קצרה, ואחרי כן צרפתי את כל הקושיות שלהם אל תוך פלפול גדול אחד, שלא היה בו אפילו קורטוב של אמת, אבל יפה עד להפליא, ותירצתי את כל הקושיות במהי כף אחד. כולם היו נדהמים ומשתוממים, ואני יצאתי מבית המדרש, והלכתי הלך ובכה, על אשר עברתי על מה שקבלתי על עצמי, ועל שלא השיבותי להם תשובה נכונה לאמתה של תורה.

והשאלה הראשונה ששאלני הרבי היתה, אם לומד אני תורה לשמה. והלומד תורה לשמה, אמר הרבי, קדושת התורה מגינה עליו מכל סכנה רוחנית או גשמית. אני ידעתי למה הוא מתכוון.

אח היה לו להרבי, שהיה גר בדירה אחת בביתו של אחיו הקדוש, ומתפרנס מסכום קבוע, שהרבי הקציב לו מדי שבוע. האיש הזה כאלו נוצר מלכתחלה, כדי להזכיר לו להרבי את צור מחצבתו. פשוט היה בתכ-

לית הפשטות. כל היום היה יושב בפנה אחת בבית מדרשו של הרבי, ומתנועע על גבי ספר התהלים אשר לפניו. נזהר היה להקדים שלום לכל אדם; אבל יותר מן ה"גוט מארגן" שלו לא ידע לדבר. לפעמים, כשהיה מוכרח להוציא מפיו שני משפטים שלמים, נסתמק והפסיק באמצע. נכדי הרבי היו אוהבים אותו, וקוראים לו "הדוד חיים". בתו של הרבי "יענטעלע", היתה אלמנה אחרי בעלה ר' דוד'ל סולמן, בנו של הרב מתמלניק. הוא היה רב בגוסטנין ומת בדמי ימיו. והיא עם ששת בניה גרה בבית הרבי. היא לא היתה שפויה בדעתה, והרבה צער גרמה לו לאביה. בני יענטעלע כשהיו קטנים היו מתרפקים על הדוד חיים. אפשר היה לראות אותו יושב ומתנועע על גבי ספר התהלים, ושני נכדי הרבי דבוקים בו, זה מימין וזה משמאל, והוא מחבק אותם בשתי ידיו הכבדות. אבל כשגדלו והתחילו ללמוד גמרא נפסק הקשר שבינם ובין הדוד חיים.

מעניין הדבר, שהאיש הזה, שהיה כמעט אלם בין אנשים בני גילו, ידע לדבר אל ילדים ולהצחיק אותם.

היחס שבין שני האחים הללו לא היה יחס אחים רגיל. ר' חיים היה גדול מן הרבי בשנים ובקומה, והרבי נהג בו כבוד, משום שחייב אדם לנהוג כבוד באחיו הגדול ממנו בשנים. היה נזהר שלא לקבל ממנו שום שירות; והלה עמד לפני אחיו הקדוש באימה, וביראה, וברתת ובזיע. ואלמלי ניתנה לו הרשות להיות שמשו, היה עומד ושומר עליו כעל בבת עינו. אבל הזכות הזאת ניתנה לשני בני אדם יודעי ספר ותקיפים בדעתם, ועושים בתוך בית אחיו כבתוך שלהם.

הוא היה יוצא ונכנס אצל הרביצין, מטפל ביענטעלע ומשקיט אותה כשהיא מטיחה דברים כלפי מעלה על מות בעלה הצדיק;

הסתכלות במדותיו של הקב"ה. וזהו שהתפלל משה רבנו ע"ה: "הודיעני נא דרכיך למען אמצא חן בעיניך". כתוב בתורה ושנוי בנביאים דבר ענותנותו של הקב"ה. ויודעים אנחנו שמדת ענוה ממדותיו הקדושות הן. אבל הם, אחרי שאמרו "אשירה לה' כי גאה גאה", בעל כרחם היה להם למצוא את ענותנותו של הקב"ה, משום שבכל מקום, שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה, שם אתה מוצא את ענותנותו. מה עשו? זכרו את ימי עניים ומרודם של ישראל. האיך ששונאי ה' היו מחדפים ומגדפים את שם ישראל ואת שמו הקדוש, שקודשא בריך הוא וישראל חד. והקב"ה לא הסיר מהם את השגחתו אפילו לרגע קטן, ולא גרע מברכתו אליהם אפילו כמלא נימה ועשה את עצמו כאלם. וזהו ששאלו: מי האיש שיש בכוחו להדמות ליוצרו במדה זו, שהוא חייב בה מעצם טבעו, שצלם אלהים קבוע בו? משום זה היה הענו מכל האדם כבוד פה.

ועיקר גדול הוא, שיהא האדם לפני קונו כשה נאלמה, מסור כולו להשגחתו, ולקבל את הרע המדומה בלב אילם, בלי הרהור נגד מדותיו כלל וכלל. וזהו "וידום אהרן". מפני שבאמת אין רע בעולם, שהקב"ה ראה את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ולא מצא שום דבר רע חלילה, וגם עיני אדם הראשון לפני החטא ראו רק את הטוב, עד שארסו של הנחש הקדמוני הפך אותו ליודע טוב ורע.

וכידוע "אלם" הוא גם כן לשון של חוזק וגבורה. באמת גבורה גדולה יש בו באלם של ענוה. ואני מקנא באחי על האלם שבו. זוכר אני שהוא האריך הרבה יותר בשיחה זו, אלא שנשתמט ממני הסוף. הוא נגע בפ' סוק "ויבאו אלימה, ושם שתיים עשרה עינות מים ושבעים תמרים". שהיא התחנה האחרונה לפני הר סיני. הוא אמר: מים

אבל הוקיר את רגלו מחדרו של הרבי. בחג, כשמלאו החסידים את בית מדרשו של הרבי, היה ר' חיים מתפלל בבית הכנסת שבעיר, כאלו לא רצה לבייש את הרבי באחיו הגמלוני והמגושם.

והרבי, לא רק שנהג בו כבוד מתוך חובה, אלא כיבד אותו בכל לבו, והעריך את תמימותו של האיש. זוכר אני שבא הרבי לידי שיחה על אחיו ואמר:

— "מי כמוך באלים", דרשין "מי כמוך באלמים" מה השבח שבדבר להקב"ה? לכאורה כל הפסוק הזה מוקשה מעקרו. האפשר, שבשעה שנפתח לבם כפתחו של אולם, ונתרחבה דעתם כמים לים מכסים, שראתה שפחה על הים יותר משראה יתזקאל, עד שאמרו "זה אלי ואנוהו", תעלה על לבם שאלה שכזאת "מי כמוך?", כאלו כביכול רוצים חלילה לדמות יצירה ליוצרה, דבר שאין אפילו דעתם של דרדקי דבי רב סובלתו? אלא, בידוע שאין אנחנו יודעים כלל וכלל מדותיו של הקב"ה "כי לא דרכים דרכי, ולא מחשבותי מחשבותיכם נאם ה'". ומה שנמסרו למשה רבנו ע"ה שלש עשרה מדותיו של הקב"ה, הן רק כדי שילמדו מהן בני אדם "מה אני רחום אף אתה רחום", שחובה היא על האדם ללכת בדרכיו. זאת אומרת להדמות במדותיו ליוצרו, משום שהאדם נברא בצלם אלהים, ומעצם טבעו יש בו בועזיר אנפין מדותיו של הקב"ה. וזאת היתה כל תכלית בריאת האדם "לרדות" כלומר, להוריד קדושת על-יונים אל התחתונים, והחוטא מסאב דיוקנא דלעילא, כלומר, פוגם בצלם אלהים הטבוע בו.

אנחנו בחדו של הקב"ה יש לנו תורה שבכתב ותורה שבעל פה, המרחקות אותנו מן החטא ומקרבות אותנו למדותיו של הקב"ה, אבל אלה גדולי הדור שהיו לפני קבלת התורה, קיימו את כל המצוות מתוך

[אוצר החכמה]

על האשה שהיתה מן הנכבדות שבעיר. הרבי שלח את השמש לתבוע אותה לדין. היא נכנסה תיכף ומיד.

הרבי: — קנית את קבלנות ריטפן? — כן, רבי. — כבר יש לך חוזה? — כן, רבי. — תני סימן לשמש, ויביא את החוזה לכאן.

השמש רץ והביא את הגליון. הרבי עיין בו, קפלו לארבעה, וקרעו לרסיסים.

— האמיני לי, אשתו של ר' אלעזר אהרן, שמן היום שנוולדת עד עכשו, לא נעשה אתך חסד גדול מזה שעשיתי אתך עכשו, שהצלתיך מחטא, שהכפרה עליו קשה כקריעת ים סוף. בחמלת ה' עליך עלה במחשבתו של ר' יחיאל קרפ להכנס אלי. אילו ידעת, היית מרקדת משימחה מכאן עד לביתך. זאת היא השגת גבול לכל פרטיה, והרווח הוא גזילה ממש ואסור בהנאה. וזו היא עבירה שבין אדם לחברו, שאין אפילו יום כפורים מכפר עליה. והצער וההשבת והבושת שהיית מחורייבת לשלם לו.

האשה התחילה לבכות. לא מתוך צער אני בוכה, אמרה, אלא משמחה. אם אני לשלשה בנים וארבע בנות, וצפרנה של אצבע קטנה שלהם טובה לי מכל הון דעלמא.

— אין אני מדבר על העונש. ישמרנו ה' מעונש עבירה, אבל גרוע מן העונש הוא החטא.

— כן, רבי. רוצה אני שר' יחיאל יכנס אלי לסעודת הערב. רוצה אני לפייסו. — טוב, טוב, טוב. הוא יסור לשם. כן תסור, ר' יחיאל.

כך היתה התנהגותו של הרבי: הוא קם בארבע; ומשום שלא פשט את בגדיו אלא בלילי שבתות, היה חסר רק נטילת צפרנים, ופתח תיכף ומיד ב"אלהי נשמה", וברך ברכת התורה. הוא היה מקדים "אלהי נשמה" לברכת התורה. היה נשען בשתי

מפכים ויורדים, והתמר מתמר ועולה. אבל סופה של השיחה לא נשמרה בזכרוני.

כל האומנין שעשו מלאכה בשבילו היו ממין זה, יהודים פשוטים, אביונים מדוכאים ואומרי תהלים, גם החייט, גם הסנדלר וגם בעל העגלה שלו. השמשים, ברי לי שהוא לא מינה אותם. אפשר שהחסידים הכניסו אותם, וקרוב לוודאי, שהם בכוח זרועם תפשו את מקומותיהם, ואיש לא כיהן בהם. מיום עמדי על דעתי זוכר אני את שני משמשי הרבי, ר' חיים זונדל, ור' יהושע'לע, מלבד נחמיה, שמש בית הדין, שנתמנה מדעת הקהל.

מחיקם של אלה יצא האיש. הוא ידע שיחם ושיגם ודכאון נפשם, ידע כיצד לנחמם והאיך לדבר על לבם. מכאן השפעתו הגדולה על פשוטי העם, שהיו מוסרים את נפשם על כבודו. ולא רק אלה שהאמינו בו כבאיש אלהים קדוש, והעובר על דבריו כאלו נוגע בבבת עינם, אלא אפילו החפשים שבעיר, נחותי הדרגא ופחותי העם היו עומדים לפניו כעבדא קמא מריה, ונשמעים לו מרצונם הטוב; מפני שידעו שהוא מחמיר על עצמו ומקיל על אחרים. והעיקר, ידעו שהאמת הפשוטה והמובנת מדברת מתוך גרונו.

זוכר אני מעשה שהיה: לא רחוק מאוסטרובצה היתה העיר סטשוב. סמוך לסטשוב היה הכפר ריטפן שהיה שם בית-חרושת לסוכר. היה בסטשוב יהודי אחד ושמו ר' יחיאל קרפ, שהיה הקבלן של בית החרושת הנ"ל. זאת אומרת, הוא היה מקבל את כל תוצרתו של בית החרושת, ומחלקה בערי המדינה. הוא החזיק בזה הרבה שנים ונתעשר. באה אשה אחת אוסטרובצאית, עשירה ותקיפה, מרים בילה שמה, וקנתה את הקבלנות. אפשר שהוסיפה על המחיר, או השתמשה באיזו השפעה אחרת. קנתה וחסל. נכנס ר' יחיאל קרפ אל הרבי וקבל

[אוצר החכמה]

[אוצר החכמה]

[אוצר החכמה]

[אוצר החכמה]

[אוצר החכמה]

סוֹסוּ לפני פתח ביתו, כדי להסיעו לבית הטבילה. הוא היה טובל ומחליף את לבגיו בכל יום ויום. על מושב רך לא ישב הרבי, משום חשש שעטנו; היה בעל העגלה מציע לו מושב מאלומה של קש פשוטה, וככה היה מגלגל אותו במורד ההר עד המקוה.

כשחזר, כבר המתין המניין שלו. לא האריך בתפלה, כדי שלא להטריח על הצבור. היה עוֹטֵף את פניו בטלית הכבודה שלו, נדחק בתוך קרן זווית אצל התנור, ומתפלל בלחש עם הצבור. גם העובר לפני התבה, וגם אלה שעשו לו הטבת חלום בכל יום היו אנשים קבועים ומזומנים לכך. וכולם היו אנשים פשוטים ויראי ה'.

כשגמר את תפלתו, לא היה חולץ את תפיליו עד מנחה גדולה; ואלה הן השעות שקבל בהן פתקאות מידי אנשים, שבאו להזכיר את עצמם לפניו, או לשאול בעצתו. רק לעתים נדירות היה מחווה את דעתו בעצה. על פי רוב היתה תשובתו הרגילה: אמרו תהלים, ובטחו בו יתברך. ממון לפדיון נפש לא קבל. בכלל היה גזוהר שלא לנגוע בממון, המטמא את הידים, לפי דעתו; וכשנזקק לפעמים לטלטלו, היה נוטלו בכנף גלימתו.

מכל מקום נגבה שם הרבה כסף מידי אנשים שרצו לתת. נכנסה, למשל, אשה אלמנה ובכתה שבתה עומדת להנשא, וע' ליה לסלק את הנדוניה, ואין בידה פרוטה לפורטה. שאלה הרבי לפרטי הדברים. כמה צריך, ולמתי. והתלונן נגדה. — מפני מה לא הקדמת לבא? כיצד אקבץ כל כך הרבה כסף בזמן קצר שכזה? מכל מקום תבואי לכאן כשבוע לפני החתונה.

ואחר כך, כשנכנס איש עשיר הוא פנה אליו: יש לנו מצוות הכנסת כלה, ואנחנו צריכים להון רב. הנה קופה של צדקה תלויה שם. אם רוצה אתה, הווי מסייע במצווה,

ידיו על סף החלון, מתנועע ולוחש, וססתכל בלובן השלג בחורף ובדמדומי השחר בקיץ.

היה עוסק בתורה כחמש שעות. רגלו האחת על הכסא, וספרו על ברכיו, כך היה עומד כחמש שעות רצופות בלי נוע ובלי קול אלא הוגה ושקוע. לא הפסיק אלא לקריאת שמע, בחורף, כשעלה השחר.

זוֹכֵר אני בבוקר של שבת אחד, שהפמוט נפל על שלחנו של הרבי עם הגר הדולק בנו. לקח הרבי את שני ספריו הפתוחים זה על גב זה, ויצא אל חדר "בית הדין".

כך היו קוראים לחדר הזה, אע"פ שמעולם לא היתה שם ישיבת בית דין. כאן ישבנו אחד עשר תלמידיו כל היום, וכאן התפלל המניין שלו. בשבתות היו עורכים לו שלחן בחדר הזה. זה היה כמין בית מדרש קטן. בית מדרשו הגדול שהיה מעבר לרחוב, היה משמש רק לימות התג כשרבו הבאים.

זה היה כשעה לפני עלות השחר, אבל השלחן כבר היה מוקף אנשים. הרבי נכנס כשעיניו נעוצות בספר. אנחנו קמנו לכבודו, אבל הוא לא ראה כלום. הוא ישב, וקם תיכף ומיד. העמיד את רגלו על הספסל וספריו על הברך. הכול גשתתק, ויראנו להניע אבר. הגוי נכנס וכבה את השרפה, והחליף את המפה על השלחן, אבל הוא לא חזר לחדרו. הוא עמד כמאובן, ובפניו נראה שמוחו עובד עבודת פרך. עיניו היו מורדות ועצומות למחצה, וכולו כאילו לא מעלמא הדין. אחר שעה ארוכה הוא נייעור, התבונן סביבו, חיך כילד שעשה דבר שלא כהוגן, וחזר לחדרו.

הדלת היתה תמיד פתוחה, אבל איש לא היה רגיל להכנס לשם באותן השעות. חזר עגול גדול היה בדלת, ואפשר היה לראות אותו מאחוריו כשעמד ועסק בתורה. וזאת היתה הפעם הראשונה שראינו את פניו בעצם עבודתו.

בתשע כבר המתין לו בעל העגלה עם

בשל אחרים, ויקחו אנשי שלומינו כל אחד חלקו במצווה זו כברכת ד' עליכם. והקב"ה ימלא לכם כפל כפליים.

אוצר החכמה

ממני הקטן מאיר יחיאל הלוי.
היו ימים, שלא היה לו פנאי כלל לטפל בתלמידיו. כתיבת המכתבים, תפלת מנחה ומעריב וענייני העיר, שהיו מביאים לפניו, היו מבליים את זמנו עד תשע, שהיתה שעת מאכלו. אבל ברובם של הימים חשך בשבילנו זמן מסוים.

הוא לא היה יושב ומלמד אותנו שיעור קבוע, מפני שזמנו לא היה קבוע. הוא היה יוצא אלינו מחדרו המיוחד אחרי גמרו את כתיבתו, צרור מכתביו בידו, ועל שפתיו חיוך של קורת רוח. מסר את המכתבים ליד השמש, ונגש אל אחד מתלמידיו. עיין בספר הפתוח לפניו ושאלו, אם חידש איזה דבר בסוגיה זו. הבחור ענה מה שענה, והרבי התחיל בונה דיוטא על גבי דיוטא, מגדל פורח באחירה של תורה, מבריק ומקסים ביפיו.

יש שהיה קורא את כולנו אל חדרו, והוא יושב ודורש, ואנחנו מצטופפים סביבו.

מלבד תלמידיו הקבועים, היה שם תמיד אברך או שנים שצפו לקבלת היתר הוראה. כשבאה לפניו שאלה של איסור והיתר, היה קורא לאברך הלז ושאלו לחוות את דעתו בדבר הלכה. אם ענה האברך „איני יודע“ לא הפסיד כלום. אדרבא, כבודו עלה בעיני הרבי. מי שיודע שאינו יודע סופו לחקור ולמצוא את הדין לאמתו. משום זה לא העריכו ביותר בתפוצות פולין כתב של היתר הוראה מאת הרבי. מי שהוציא כתב זה, היו אומרים עליו, שיש לו כרטיס כניסה לגן עדן, שהרבי מעיד עליו שירא שמים הוא.

מעניין הדבר, שכל עיקר פרסומו של הרבי היה בשדה הפלפול. הדבר הגיע לידי כך, שבן אדם אחד, וראובן מנדלבוים שמו,

והקב"ה ימלא לך. אין אני רוצה לראות כמה אתה מנדב, עשה כטוב בעיניך.

כשחלץ את תפיליו היה השמש, כותב הפתקאות, מנגב את הנוצה בפאותיו, ומעמיד את עצמו אצל הדלת שלא ליתן לאנשים להפריע להרבי, מפני שבאותה שעה היה הרבי משיב תשובות על השאלות בהלכה שנשלחו אליו על ידי הדואר. המכתבים היו באים בכל יום, היו באים מקרוב ומרחוק, מכתבים בני גליונות אחדים, והוא ענה תמיד בקצור גמרץ על גלויות: עיין כאן... עיין שם... לפי עניות דעתי לא דק כבודו בההוא דאיתא וכו'... נתעלם ממנו תוספת מפורש בד"ה וכו'... אין הנידון דומה לראיה... יש לחלק וכו'.

היו גם כן מכתבים ממקורביו בשאלות על דבר עסקי משפחה. המכתבים הללו גרמו לו צער, והיה נוהג להשהות אצלו מכתבים שכאלה שלשה או ארבעה ימים, שלא יהיה גבהל להשיב. לא היה מחזיק את עצמו לחכם במילי דעלמא; כאן לא היו לפניו ספרים פתוחים להגיד לאדם הן או לאו, וירא שמא יכשיל את מצייתו. קרה גם כן שכתב מכתב לאחד ממקורביו בבקשה שימציא לו סכום של כסף לצדקה נחוצה מאוד. נפלה לתוך ידי גלויה שכזאת, וזו לשונה:

לכבוד ידידי ר' שלום בן שרה לאה.

הנה בא לפני אברך בר אוריין וירא שמים, בנו של אחד מאנשי שלומנו שהגיעה שעתו לשלם את חובו למלכות, ואין ידו משגת לפדות את עצמו. והוא בכה לפני בדמעות שלישי, חרד לדבר ד', שמא יכשל ח"ו במאכלות אסורים ותחילול שבת. ואין לך פדיון שבויים גדול מזה. ולאו בכל יומא מתרחשה מצוה כזו, והאי עלמא כבי הלולא דמיא חטוף ואכול. לית עובדין טבין בעלמא דאתי.

בבקשה מכבודכם לא תהא עינכם רעה

השתלשלות הדין, החל מן הפסוק שבתורה עד האחרון שבאחרונים, כל חילוקי הדעות והוראות השעה, ויוצאים מן הכלל שבדבר ; והכול בהטברה צלולה ומתונה ובציטטים מדויקים בתכלית הדיוק, כאלו היו הספרים פתוחים לפניו באותה שעה.

בשאלות של איסור והיתר היה נוטה להקל, ובשאלות של דיני ממונות היה המחמיר שבמחמירים. משום כך היו בני אדם נמנעים מלהגיש לפניו דיני ממונות של עסקי מסחר, מפני שיראו את תמימותו, ואת ההקפדה שלו, שמא יראה בטענותיהם בתתה של מחשבה פסולה.

הוא היה אומר : בכל פשרה יש בה משום גזילה, אלא אם כן בעל הדין מוחל את אשר מגיע לו על פי דין במחילה גמורה בכל לבו. ואין הדין „הפקר בית דין הפקר“ נוהג בזמן הזה. ואוי לו לדיין המוציא ממון מידי המוחזק שלא כדין.

הוא היה אוכל את ארוחתו בתשע, אחת לעשרים וארבע שעות, בין בקיץ בין בחורף, מאכל של חלב, מפני שלא טעם טעם בשר אלא בסעודת מצווה. כשלחש את ברכת המזון היו ריסי עיניו נדבקות זו בזו. באותה שעה הכניס השמש קערה וגטל מים לנטילת צפרנים ויצא תיכף ומיד.

הרבי קרא קריאת שמע על פי נוסח האר"י והניח את ראשו על הספה הבלויה, ובו ברגע נרדם, בבגדיו ובמגפיו על רגליו.

שנתו היתה כתרדמה שנפלה על אדם הראשון בגן עדן. אנחנו נשארנו בחדר בית הדין, שהיה כמין פרוזודור לחדרו, ואע"פ שהשמש היה משתיק אותנו מפעם לפעם — הרבי ישן ! — מכל מקום אי אפשר להם לצעירים שלא להשמיע קול. והוא לא נע ולא זע עד חצות הלילה. כששמענו את שפך המים של נטילת צפרנים, ידענו שחצות הלילה הגיעה.

קיבץ מפלפוליו, וודאי אפילו לא אחד מני אלף, והוציא ספר בשם „מאיר עיני חכמים“ ; והרבי בעצמו, אע"פ שנהנה מפלפוליו מאוד מאוד, מכל מקום היה מבטל אותם תכלית ביטול. הפלפול היה לו מין בידור בעלמא, ומועיל לחידוד תלמידים, אבל זאת לא היתה שטתו בתלמוד כלל וכלל. הוא היה מקפיד מאוד שפלפוליו לא יעלו בכתב. היה ממש מתחנן לפניו בדמעות עינים, שלא נכתוב את הדברים הללו, שאין כדאי לכותבם.

כך היתה דרכו. היה מוציא מן התוספות סברה אחת, ומביא דוגמאות ממקומות אחרים שהתוספות משתמשים בסברה מעין זו. והיה מנתח כבאיזמל חד את ההבדל ואת הדמיון. ובדרך זו היינו נתקלים תמיד בסתירות ובשנויי לשון ; ומרגלא בפומיה דרבי — וודאי שאפשר לתרץ את זה בדרך פלפול, אבל זה אינו אלא לשעשועים בעלמא, ומותר להשתעשע בתורת ה' דכתיב „ותורתך שעשועי“ אבל עכשו איני רוצה בכך.

לעתים הצביע הרבי על קושיה אחת בתוספות שהיא מתורצת כאן באופן זה, ובמקום אחר — באופן אחר, והוכיח כמעט תמיד, שיש נפקא מינה לדינא אם נקבל לשון זו או אחרת. הוא היה מצטט דוגמאות לעשרות מלה במלה ככתבן מכל רחבי תורה שבעל פה, והיה מגלה כוח של נתוח דק מן הדק, גם בסגנון הלשון, וגם בעצם הדברים הנדונים. בשעות שכאלה היה מזהיר אותנו נגד הפלפול ונגד כל מיני סברות של דופי שאין בהן ממש, אלא לחתור אל כוונת המחבר באמת ובהכ"נעה ובתום לב, שזה מועיל מאוד לפסקי הלכה ולדון דין אמת לאמתו.

יש שהיינו נכנסים אליו לשאול דבר הלכה. הוא לא היה מסתפק בתשובת הן או לאו, אלא סקר לפנינו בסקירה אחת כל

כבהמה. במה יעשה האדם את עצמו כבהמה ? ידוע, שאין לו לבן אדם הווה אלא כחורו של מחט. כולו הוא שקוע בזכרונות של העבר ובתקוות לעתיד ; מה שאין כן בבהמה. אין לפניה לא עבר ולא עתיד, אלא הווה רחב. בזה צריך האדם לעשות את עצמו כבהמה כלומר למחוק את העבר מחיקה יסודית, ושלא לצפות לעתיד, אלא להתנהג כאילו אין לו בעולמו אלא רגע זה שהוא חי בו. על ידי זה זוכה הוא להרבה דברים. בשעה שהוא מוחק את העבר הוא זוכה לתשובה שלמה, שכל עיקרה של תשובה הוא למחוק את הזוהמא שבנפש שהשאיר החטא. המצווה היא מצד הטוב, והיא נצחית, ואין הזמן שולט בה, מפני שהטוב הוא למעלה מן הזמן. נמצא שהמצווה היא תמיד הווה. וזהו "בהתהלך תנחה אותך" מפני שהמצוות מלוות את האדם כמלאכי השרת. וזהו "סור מרע ועשה טוב". שיסיר את הרע מזכרונו כאלו לא היו הדברים מעולם. וזהו מה שנאמר לאדם הראשון "כי ביום אכלך ממנו מות תמות". שלפני החטא היה העולם כולו טוב, ואין הזמן שולט בו. נמצא, שבשעה שחטא אדם הראשון, השליט על עצמו את הזמן. וזהו : "יהיו דברי תורה חודשים עליך כאילו היום ניתנו". מפני שה תורה היא נצחית ואין הזמן שולט בה. נמצא שהתורה מעצם מהותה היא עניין של היום, מפני שהיא כולה הווה. ואם לא תצפה לעתיד, תהיה כעבד המשרש את הרב שלא על מנת לקבל פרס. ובאמת אין לדאוג דאגת מחר כלל, מפני שברכות הקב"ה אינן נפסקות לעולם. נמצא שכל רגע טעון דליים של ברכות בשביל כל אחד מאתנו, אלא שאין העתיד יכול להגיע אליך אלא על ידי ההווה. ובה במדה שאדם תופש את ערכו של ההווה, בה במדה הוא נעשה כלי לקבל שפע קודש שאינו נפסק לעולם. משום זה תקנו חכמים לסיים

לא נהג לערוך תיקון חצות במובן המסורתי. הוא ישב אל השלחן. תמך את ראשו בשתי ידיו לרגעים אחדים. אחר כך קם, והתחיל צועד בחדרו מדופן אל דופן. לפעמים נתעכב אצל החלון. עומד ומסתכל שם אל תוך הלילה לזמן מועט, והתחיל צועד שוב תזזר ושוב. יש שחלץ את מגרפו, וודאי מפני שהקשת צעדיו בשקט הלילה הפריעה. משער אני, שהיה לו זה מין שעת חשבון הנפש, עד שסוף סוף חזר למשכבו. והיה קם בארבע, אנהנו העדים לכך, מפני שהרבה לילות בלינו בביתו עד עלות השחר.

עד כאן הנגלה שבו, מה שראו עינינו. על הנסתר שבו אין אני כדאי להעיד. מכל מקום ידוע לי שהיה גדול בקבלה, אע"פ שלא גילה את זה לשום בן אדם. הספר "פרי עץ חיים" מאת ר' חיים ויטל לא ירד מעל שלחנו, ואמריו, שהיה פולט כלאחר יד בהודמנות זו או אחרת, היו ספוגים רוח פילוסופית מעמיקה, וריח של ח"ן נודף מהם. הלוחאי וידענו לקבץ אותם, שבאמריו נשתקפה פנימיותו של האיש, ולא בפלפוליו החריפים. וברי לי שהוא לא היה מתנגד לכך, מפני שדבריו היו תמיד גדושים דברי מוסר ויראת שמים. אילו נצטברו מאמריו למקום אחד, ברי לי שאפשר היה להציב מתוך דבריו שיטה פילוסופית דתית שלמה, חדשה ומקורית, שכל מה שהוציא מפיו היה מקורי ונוקב עד התהום.

הרבה מדבריו ודאי שנתעלמו ממני, והרבה מהם שמורים בזכרוני, וחוזרים אלי כשאני נפגש בפסוק שבאר, או במאמר בגמרא. ופנינים לאלפים אבדו לעולמים, אבדה שאינה חוזרת.

לדוגמא אסיים בשני מאמרים ששמעתי מפיו. "אדם ובהמה תושע ה'", אלו הם אנשים שהם ערומים בדעת ומשימים עצמם

כל ברכה בהוה "המוציא לחם, בורא מזונות" וכן כולם.

היה אצלנו איש משכיל אחד, ור' מאירל חזן שמו, שנתברך באשת חיל, החזניטע, שעבדה קשה בשבילו, והוא בילה את זמנו בקריאת עתונים וספרי השכלה. ידוע היה כבעל תנ"ך, בלשן ויודע חשבון. הוא היה כרוך אחר הרבי, לא כחסיד, אלא כמו שהעריך את גודל שכלו ובהירות מוחו. הוא היה אומר שהרבי פותר בלי עפרון השוואות אלגבריות מורכבות במהירות הבזק. אע"פ שמעולם לא למד את המיתודות המ- קובלות. פעם אחת היה האיש אצל הרבי, וכמשכיל דיבר דופי בשטת הלימוד אצלנו, שמזניחים את התנ"ך הנשגב ביופי ובקדושה ומבלים זמן בשקלא וטריא של "דם שלמים שנתערב בדם עולה, טעון מתן שתיים או מתן ארבע" ? הרבי ענה לו בתמימות : אין אנחנו לומדים את התנ"ך, מפני שאין אנו יודעים לפרשו. כל פסוק ופסוק, סודות ורזין דאורייתא גנוזים בו, ודעתנו קצרה. אנחנו לומדים את התורה הקדושה אע"פ שגם בה ידיעתנו היא ככלב המלקק מן הים. אבל מצויים אנחנו להגות בה יומם ולילה. וכל התורה שבעל פה, הרחבה מני ים, פירוש לתורתנו הקדושה הוא.

ואלה המרבים לקרוא בתנ"ך, שקוראים לעצמם משכילים, אינם אלא כסילים לפי דעתי, ועליהם נאמר "הכסיל בחושך הולך". ולא בחשכתו של הכסיל מוטלת הסכנה, אלא בזה שהוא הולך. אילו לא הלך הכסיל, ודאי שלא היה נכשל. אבל הכסיל אינו יודע שהוא שקוע באופל עד למעלה מאזניו. אדרבא הוא "יודע" הכול. את הכול הוא "יודע". והולך הוא, ונכשל ושובר ומאבד את הפנינים המשובצות בתוך גשמתו מזכות אבות. וזהו שנאמר "בעצלתים ימך המקרה" שהמקור, ממנו שאבו אבות ובנים, נעשה יבש אצלו, והוא נשען על בינתו המסולפת.

הלוחאי והיה בי הכוח לרפאות את עיניהם. הייתי מכתת את רגלי מעיר לעיר למצוא אותם ולרפאותם. וידוע לי שיש בהם אנשי חיל שתעו מדרכם.

אחר כך, כשיצא האיש, אמר הרבי לתל- מידיו, שכדאי ללמוד בכל יום לכל הפחות פרק אחד בתהלים. והוא התחיל במצווה תיכף ומיד. פתח את הספר והגורל נפל על פרק ו' : "ה' אל באפק תוכיחני, ואל בחמתך תיסרני. חנני ה' כי אמלל אני. רפאני ה' כי נבהלו עצמי". פתח הרבי : בידוע, ששכר מצווה בהאי עלמא ליכא. נמצא ממילא שעונש עברה בהאי עלמא ליכא. אחרת אי אפשר. אלא מה יש ? יש תוכחה ומוסר. תוכחה מהי ? אם אדם חוטא, ואינו יודע שהוא חוטא מפני ערלת לבו. הקב"ה מוכיח לו בזה שהוא מודד לו מדה כנגד מדה, והרואה שיסורים באים עליו מפשפש במעשיו, וערלת לבבו נמולה. מיד הוא מקשיב ומבין לגערתה של השגחתו יתברך. עושה תשובה ומתרפא. נמצא שתו- כחה, שרשה בחסד. "את אשר יאהב ה' יוכיח". ומוסר מהו ? אם אדם חוטא, ויודע שהוא חוטא, ואין בו הכוח לסור מרע, שיצרו מתגבר עליו, הקב"ה מייסר אותו. כלומר, מסיר אותו מן הרע בעל כרחו, גם כן מדה כנגד מדה. הקב"ה מחליש את יצרו. למשל, החוטא בתאוות האכילה קיבתו ניזוקה "וכל מאכל תתעב נפשם". נמצא שגם זה שרשו בחסד. וזה שאמר המשורר הקדוש : ה', שהוא מורה על רחמיו של הקב"ה, "אל באפק", ידוע לי שאין זה אף חלילה, אלא "תוכיחני" רק הוכחה יש בדבר. "ואל בחמתך" ודאי שאין בזה חימה, אלא "תיסרני", בחסדך הגדול אתה מסייע לי לסור מרע. משום זה תפלתי : "חנני ה' כי אמלל אני". כבר נמולה ערלת לבבי ואני יודע את חטאי. "רפאני ה' כי נבהלו עצמי", זאת אומרת, נפל פחד על יצרי ולא אהין

מילא את מקומו באוסטרוביץ. הוא היה
קדוש וטהור אע"פ שלא התנזר ולא הגיע
למעלת אביו. הוא נהרג ע"י הנאצים ב"צוד-
מר", הי"ד.

יהושע אלטמן

לחטוא עוד. הוא גמר את כל הפרק, אבל
אין בדעתי לגומרו. אני נותן רק לדוגמא,
כטיפה מן הים להראות את דרכו של האיש
הצדיק הענק שלא ראיתי כמותו. בנו ר'
יחזקאל וזיה רב בנשלסק, ואחר פטירת אביו

1234567

1234567

1234567

אוצר החכמה

אוצר החכמה

1234567